

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

SLOVENŠČINA

Izpitna pola 2

Razčlemba izhodiščnega besedila

Četrtek, 28. maj 2009 / 90 minut

Dovoljeno gradivo in pripomočki:

Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.

Kandidat dobi konceptni list in ocenjevalni obrazec.

Priloga z neumetnostnim besedilom je na perforiranem listu, ki ga kandidat pazljivo iztrga.

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler Vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalni obrazec). Svojo šifro vpišite tudi na konceptni list.

Izpitna pola vsebuje 27 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 120. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve, ki jih pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujte **v izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pišite čitljivo, vendar ne samo z velikimi tiskanimi črkami. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z nič (0) točkami. Pazite na slovnično in pravopisno pravilnost odgovorov (možnost odbitnih točk zaradi jezikovnih napak). Osnutek zadnje naloge, ki ga lahko napišete na konceptni list, se pri ocenjevanju ne upošteva.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo Vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 3 prazne.

Priloga k izpitni poli 2 (M091-103-1-2)

ZADNJA STRAN

DELO FT, finančno-gospodarska priloga, 10. april 2007

KOLUMNA

Veliki brat

ROBERT LIČEN

1 Ko sem bil majhen fantič, smo v naselju, kjer sem živel, z drugimi fantiči iz okolice ustanovili nekakšno tajno društvo. Sem in tja smo kakšno ušpičili, in če so bile te dogodivščine resnično izvirne, sem si želel, da bi nas kdo posnel in bi se potem lahko videli vsaj na televiziji, če že ne kar na filmu.

2 Ko sem končeval osemletko, mi je prišla v roke Orwellova knjiga z naslovom »1984«. Spominjam se, da je bilo branje zelo vznemirljivo, pa tudi, da mi je ta knjiga takrat pomenila neke vrste prelomnico v prebiranju literature. Za tiste, ki romana ne poznate, naj omenim, da gre za kultno delo, kjer avtor opisuje družbo leta 1984, ki bo odvisna od »Velikega brata«; ta bo strogo predpisal celotno dogajanje in način življenja vsakega posameznika v družbi, vse to pa nadzoroval s celotnim sistemom kamer. Skratka – grozljivka in znanstvena fantastika hkrati (Orwell je knjigo napisal nekaj desetletij pred tem). Potem sem s strahom čakal to leto – in zgodilo se ni nič. Vsaj na videz.

3 Ko so teroristi v Londonu napadli podzemno železnico, sem prvič z grozo ugotovil, da ima policija v tem glavnem mestu

Orwellove domovine vsako ulico nadzorovano s sistemom kamer. Uradno izključno zaradi varnosti vseh ljudi, ki se tam gibljejo. Lepo vas prosim, kakšna varnost le! Kamere niso preprečile terorističnih napadov, policiji so sporočile samo to, kdo se je sam razstrelil.

4 Ko se je v tujini pojavil TV-šov Big Brother, sem nejeverno skomignil z rameni in si rekel, da je to pač še ena dekadentna resničnostna oddaja, kjer so producenti pripravljene iti čez vse meje dobrega okusa, le da si povečajo gledanost. Verjel sem, da se »ta oddaja pri nas ne more zgoditi«. Kakšna zmeta!

5 Ko je na naše ekrane prišel ta resničnostni šov, sem bil skoraj šokiran. Najprej ga nisem hotel niti pogledati, a sem se odločil, da to enkrat oziroma dvakrat vendarle storim. Postavilo se mi je vprašanje, kaj mora biti človeku, da se da prostovoljno zapreti v kletko za potencialnih 75.000 evrov in se tam ob pomanjkanju osnovnih življenjskih potrebščin nato nekaj tednov dela norca iz sebe in iz svoje družine. Kje so meje človeškega dostojanstva? Se TV-producenti nič ne vprašajo, kakšni sta njihova družbena vloga in odgovornost? Res je, da morajo biti razni šovi s slačenjem zelo zanimivi in gledani, a prepričan sem, da se gotovo ne smejo predvajati ob uri, ko sedijo pred TV-ekranom otroci.

6 Verjetno so za prvi tak šov dobili producenti idejo prav od Orwella. On je v svoji knjigi opisal občutek, ko te nekdo 24 ur nadzoruje, kot grozljiv, strašljiv in

za mislečega človeka nevreden. Prepričan sem, da niti za trenutek ni pomislil, da bi se kdo tako malo cenil, da bi se dal prostovoljno nadzorovati tudi v svojih najintimnejših trenutkih.

7 Celodnevno spremljanje in nadzorovanje življenja nekaj ljudi s kamerami se mogoče komu zdi dobra ideja, dokler ni spremljan sam. Vem, da to oddajo vsakodnevno gleda kar nekaj zdolgočasenih Slovencev, a sami se nikakor ne bi podali v to prostovoljno cirkuško areno. Vem, da to oddajo v glavnem spremlja mladina, da se potem dela norca iz v šovu nastopajočih.

8 Naloge, ki jih tem revežem dodeljujejo, so po mojem skrajno primitivne in ponižujoče. Res moraš biti inteligenčen, da se spomniš naloge, ki prepoveduje govor cel teden, da si izmisliš nosečnost – in če naloge ne izpolniš, si kaznovan z odvzemom hrane.

9 Sprašujem se, kakšen bo naslednji resničnostni šov. Ta, Veliki brat, je šel s svojimi nalogami krepko čez rob morale in etike. In če družba res potrebuje takšne šove, da se naslaja nad nemočjo posameznikov in iz tega črpa svojo življenjsko energijo, potem je z njo nekaj hudo narobe.

10 Vedno sem bil mnenja, da je zadnje, kar človek lahko izgubi, njegovo dostojanstvo. V tem primeru s(m)o dostojanstvo izgubili vsi, producenti in vsi nastopajoči na eni strani ter gledalci na drugi.

Kam že gre naša družba?

(Prirejeno po: ROBERT LIČEN, predsednik uprave Steklarne Rogaška.)

Prazna stran

Pozorno preberite izhodiščno besedilo in rešite naslednje naloge.

1. V katerih okoliščinah je nastalo izhodiščno besedilo? Rešite nalogi.

a) Dopolnite trditve.

Izhodiščno besedilo je bilo objavljeno v časopisu _____, in sicer

(Katerem?)

v prilogi _____. Tvorec izhodiščnega

(Kateri?)

besedila je _____, ki je zaposlen kot

(Kdo?)

_____.

(Kot kaj?)

b) V povedi razložite, kdo je naslovnik izhodiščnega besedila in zakaj je razmišljanje tvorca zanj zanimivo.

(6 točk)

2. Kaj je tema celotnega besedila *Veliki brat*? Odgovor v obliki samostalniške besedne zveze zapišite na črto.

(2 točki)

3. Katere odstavke izhodiščnega besedila bi lahko povzeli z navedenimi vprašanji? Številke odstavkov zapišite na črtice za povedmi.

Kdaj se je pisec prvič zavedel, da se je začela Orwellova pripoved uresničevati? _____

Kako je po mnenju pisca Orwell doživljal svet, v katerem si nenehno nadzorovan? _____

Kako je Orwellov roman s svojo zgodbo vplival na pisca izhodiščnega besedila? _____

(3 točke)

4. V 7. odstavku je govor o dveh skupinah gledalcev TV-oddaje *Big Brother*. Dopolnite piščeve trditve o njiju, tako da boste vsak stavek dopolnili s predvidenima stavčnima členoma.

_____ si TV-oddajo *Big Brother* ogleda _____
prisl. dol. č. osebek

_____.

_____ to oddajo gleda _____.
prisl. dol. n. osebek

(4 točke)

5. Dogodke, o katerih govori pisec izhodiščnega besedila, uredite v zapovrstje, v kakršnem so se dejansko zgodili. Na črtice zapišite številke od 1 (prvi dogodek) do 6 (zadnji dogodek).

_____ Pisec izhodiščnega besedila si ogleda slovensko TV-oddajo *Big Brother*.

_____ Orwell napiše knjigo *1984*, v kateri se pojavi Veliki brat.

_____ Slovenska televizija začne predvajati TV-oddajo *Big Brother*.

_____ V tujini začnejo predvajati resničnostno oddajo *Big Brother*.

_____ Pisec v besedilu *Veliki brat* predstavi svoje razmišljanje o oddaji.

_____ Pisec izhodiščnega besedila prebere knjigo *1984*.

(3 točke)

6. Naslednji trditvi ne ustrezata vsebini izhodiščnega besedila. Zaničajte celotni povedi, tako da bosta v skladu s trditvami v besedilu, in ju zapišite.

Po Londonu se lahko vsi nenadzorovano sprehajajo.

Producenti bi morali šove s slačenjem predvajati pred 22. uro.

_____ (4 točke)

7. Razložite, kdo je Orwellov Veliki brat, ter pojasnite, zakaj so ustvarjalci *Big brotherja* svojo TV-oddajo poimenovali po njem. Dopolnite povedi.

Veliki brat je _____

Ustvarjalci TV-oddaje so se odločili za tak naslov, ker _____

_____ (3 točke)

8. Oddaja *Big Brother* je licenčna oddaja, podobno kot npr. oddaji *Lepo je biti milijonar* in *Piramida*. Presodite, ali je izbira angleškega imena *Big Brother* za oddajo na slovenski televiziji namesto slovenskega prevoda ustrezna. Pri presoji upoštevajte pravila slovenskega pravopisa in dejstvo, da je slovenski prevod Orwellove knjige *1984* prvič izšel že leta 1967. Obkrožite DA ali NE in izbiro utemeljite v povedih.

DA / NE

Utemeljitev:

(5 točk)

9. Osrednji del besedila je ocena TV-oddaje. Ugotovite, ali pisec razodeva svojo naklonjenost ali nenaklonjenost do tekmovalcev, gledalcev in producentov TV-oddaje. V vsaki alineji (vrstici) podčrtajte ustrezno možnost in svojo izbiro utemeljite tako, da iz navedenih odstavkov izpišete po en izraz, ki jo potrjuje.

- Pisec izraža naklonjenost/nenaklonjenost do tekmovalcev.

Izpis besede/besedne zveze iz 5. odstavka:

- Pisec izraža naklonjenost/nenaklonjenost do gledalcev.

Izpis besede/besedne zveze iz 7. odstavka:

- Pisec izraža naklonjenost/nenaklonjenost do producentov.

Izpis besede/besedne zveze iz 8. odstavka:

(6 točk)

10. V besedilu pisec razvija temo na različne načine, vendar dva prevladujeta. Podčrtajte ju.

obveščanje/opisovanje/pripovedovanje/utemeljevanje

(2 točki)

11. S katerim prevladujočim namenom je pisec napisal izhodiščno besedilo? Obkrožite črko pred ustreznim odgovorom.

- a) Da bi bralci izvedeli čim več podatkov o TV-oddaji *Big Brother*.
- b) Da bi bralci redno spremljali TV-oddajo *Big Brother* in podobne šove.
- c) Da bi mu bralci sporočili, kaj oni menijo o TV-oddaji *Big Brother*.
- č) Da bi bralce prepričal o neprimernosti in pritlehnosti TV-oddaje *Big Brother*.
- d) Da bi bralci navezali stik z ustvarjalci TV-oddaje *Big Brother*.

(2 točki)

12. Med katera besedila spada izhodiščno besedilo? Podčrtajte štiri pravilne možnosti.

Izhodiščno besedilo spada med

- umetnostna/neumetnostna besedila,
- govorjena/zapisana besedila,
- propagandna/prikazovalna besedila,
- javna/zasebna besedila.

(2 točki)

13. Besedilu je priložena fotografija avtorja izhodiščnega besedila.

a) Česa o piscu izhodiščnega besedila ne bi izvedeli, če besedilu ne bi bila priložena fotografija? Odgovor napišite na črto.

b) Podčrtajte neumetnostno besedilno vrsto, ki bi jo lahko napisali samo na podlagi fotografije. pripoved o življenju/opis osebe/opis življenja/predstavitev osebe

(2 točki)

14. Dopolnite povedi, tako da postavite besede/besedne zveze iz oklepaja v pravilno obliko.

Čeprav pisec govori o svojem življenju, _____ (marsikaj) o njem ne izvemo.

Zanimivo bi bilo na primer izvedeti, zakaj kljub _____

(poklicna dejavnost) razmišlja o družbenih spremembah in skuša s _____

_____ (kritična stališča) vplivati tudi na druge. Morda je tako zaradi

_____ (mati in oče) ter družinske vzgoje, morda pa se

lahko za občutljivost za širše dogajanje zahvali spodbudam, ki jih je dobil med _____

_____ (večletni študij) ali pri _____

_____ (kateri izmed profesorjev). Tudi o _____

(svoji otroci) ne piše, a mogoče ima _____ (najstniška hči

ali sin) in zato še pozorneje spremlja, kako priljubljena TV-oddaja vpliva na mlade.

(4 točke)

15. Ko pisec predstavlja TV-oddajo, uporabi zloženki *celodneвно* (spremljanje tekmovalcev s kamero) in *vsakodneвно* (gledanje TV-oddaje). Razložite, kaj pomenita, tako da jima pripišete skladenjsko podstavo.

celodneven _____

vsakodneven _____

(4 točke)

16. Namesto izpisanih besednih zvez bi bilo mogoče v izhodiščnem besedilu uporabiti slogovno ustrežnejša izraza. Zapišite ju na črti.

majhen fantič _____

sem bil mnenja _____

(2 točki)

17. V besedilu je uporabljenih več prevzetih besed. Preberite slovarska sestavka *dekadenca* in *dekadenten* iz SSKJ in rešite naloge.

dekadénca -e ž (č) **1.** *propad, propadanje, nazadovanje*: nemoralnost in dekadenca, intelektualna dekadenca; dekadenca družbe, režima **2.** lit. *umetnostna smer ob koncu 19. stoletja, ki goji skrajni subjektivizem in misticizem*: francoska dekadenca; pesnik, predstavnik dekadence

dekadénten -tna -o prid. (č) *nanašajoč se na dekadenco*: dekadentni pojavi v kulturi; dekadentno plemstvo / pesniki dekadentne literarne smeri; dekadentna umetnost

- a) Na kateri pomen besede *dekadenca* se nanaša pridevnik *dekadenten*, ki ga je pisec uporabil v 4. odstavku besedila *Veliki brat*? Številko pomena zapišite na črtico.

- b) Je beseda *dekadenten* v izhodiščnem besedilu slogovno zaznamovana? Podčrtajte pravilno možnost.

Beseda *dekadenten* je v besedilu slogovno nezaznamovana/zaznamovana.

- c) V novi povedi uporabite besedo *dekadenca* kot strokovni izraz. Poved zapišite na črto.

(4 točke)

18. Prevzetim besedam pripišite domače ustreznice, ki bi jih lahko namesto njih pisec uporabil v izhodiščnem besedilu.

(televizijski) ekrani _____
 (biti) šokiran _____
 intimen (trenutek) _____
 potencialnih (75.000 evrov) _____

(4 točke)

19. Preberite poved z začetka izhodiščnega besedila.

Sem in tja smo kakšno ušpičili, in če so bile te dogodivščine resnično izvirne, sem si želel, da bi nas kdo posnel in bi se potem lahko videli vsaj na televiziji.

- a) Glagoli v povedi so v dveh različnih naklonih. Poimenujte ju in razložite, zakaj ju je pisec uporabil.

Poimenovanje naklonov:

Razlaga rabe posameznega naklona:

- b) V povedi je uporabljena besedna zveza *sem in tja*. S katero besedo bi jo lahko pisec nadomestil? Podčrtajte ustrezno možnost ter dopolnite poved.

ponekod – marsikje – povsod – izjemoma – včasih – pogosto – vedno

Izbrana beseda je kot besedna vrsta _____, saj
 poimenuje _____.

(7 točk)

20. V 5. odstavku je pisec zastavil naslednje vprašanje.

Se TV-producenti nič ne vprašajo, kakšni sta njihova družbena vloga in odgovornost?

- a) Kakšno vlogo ima to vprašanje v izhodiščnem besedilu? Obkrožite črko pred ustrezno možnostjo.

A Vprašanje je pisec zastavil, da bi mu kdo nanj odgovoril.

B Vprašanje je retorično, saj ga je pisec zastavil, čeprav ne pričakuje odgovora.

- b) Iz izhodiščnega besedila izpišite še eno vprašanje z enako vlogo.

(3 točke)

21. S katero končno intonacijo bi prebrali naslednje povedi, če bi komentar predstavili v TV-oddaji?
Na ustrezno mesto v preglednico zapišite +.

	Padajoča intonacija	Rastoča intonacija	Vzklična intonacija
Verjel sem, da se »ta oddaja pri nas ne more zgoditi«.			
Kakšna zmota!			
Ko je na naše ekrane prišel ta resničnosti šov, sem bil skoraj šokiran.			
Kje so meje človeškega dostojanstva?			
Se TV-producenti nič ne vprašajo, kakšni sta njihova družbena vloga in odgovornost?			

(3 točke)

22. Preberite poved in rešite naloge.

On je v svoji knjigi opisal občutek, ko te nekdo 24 ur nadzoruje, kot grozljiv, strašljiv in za mislečega človeka nevreden.

- a) S simboli prikažite stavčno sestavo izpisane povedi (S-strukturo).

- b) Ali je vejica pred veznikom *kot* pravilno uporabljena? Obkrožite črko pred pravilnim odgovorom.

- A Da, saj veznik *kot* stoji na začetku odvisnega stavka in ne besedne zveze.
 B Da, saj pred veznikom *kot* vedno stoji vejica, tudi če ne uvaja stavka.
 C Da, saj veznik *kot* sicer uvaja le besedno zvezo, a stoji za vrinjenim odvisnim stavkom.
 Č Ne, saj veznik *kot* uvaja samo besedno zvezo in ne odvisnega stavka.
 D Ne, saj pred veznikom *kot* nikoli ni vejice, ker je to priredni veznik.

- c) Poved strnite v enostavčno in jo zapišite na črte.

(6 točk)

23. V naslednji povedi sta dva odvisnika, ki se začneta z veznikom *da*. Na predvideno mesto zapišite vprašalnici, s katerima bi se po njiju vprašali, ter določite njuno vrsto.

Niti za trenutek ni pomislil, da bi se kdo tako malo cenil, da bi se dal prostovoljno nadzorovati tudi v svojih najintimnejših trenutkih.

	Vprašalnica	Vrsta odvisnika
1. odvisnik		
2. odvisnik		

(2 točki)

24. Pisec je v besedilu navedel številne trditve in dokaze. Navedena para enostavnih povedi povežite v zahtevani priredbi ter novi povedi zapišite.

a) Sklepalno priredje:

V romanu 1984 naj bi Veliki brat vsakega posameznika nadzoroval s celotnim sistemom kamer. Knjiga je grozljivka.

b) Pojasnjevalno priredje:

Roman 1984 je znanstvenofantastični. Orwell je tehnološki razvoj napovedal že desetletja vnaprej.

(4 točke)

25. V naslednjih povedih je večkrat poimenovana ista prvina predmetnosti. Na katero besedo/besedno zvezo se nanašajo podčrtani izrazi in na kateri način je pisec izrazil ponovljeno prvino? Dopolnite preglednico.

Ko so teroristi v Londonu napadli podzemno železnico, sem z grozo ugotovil, da ima policija v tem glavnem mestu Orwellove domovine vsako ulico nadzorovano s sistemom kamer. Uradno izključno zaradi varnosti vseh ljudi, ki se tam gibljejo. Lepo vas prosim, kakšna varnost le! Kamere niso preprečile terorističnih napadov, policiji so sporočile samo to, kdo se je sam razstrelil. A bolj ko nadzoruješ ljudi, bolj jim sporočaš »ne zaupam vam«.

	<u>Izpis</u> besede/besedne zveze, na katero se izrazi nanašajo	Način, na katerega je poimenovana ista prvina predmetnosti
<i>v tem glavnem mestu Orwellove domovine</i>		
<i>ki</i>		
<i>so sporočile</i>		
<i>jim</i>		

(4 točke)

Prazna stran

Prazna stran